KAI MIESTO AKMENYS PRABYLA

2018 m. spalio 19 d. Nr. 22

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Sukaktis mini Ukmergės įmonės

Ukmergė nuo senų laikų buvo svarbi Lietuvos sankryža, nes rajoną kerta intensyvaus eismo tarptautiniai keliai, jungiantys Baltijos valstybių sostines. Taip pat tai viena didžiausių Lietuvos automagistralių, kuri yra tarptautinis koridorius E272, jungiantis Taliną su Minsku, bei automagistralė A6, jungianti Varšuvą su Sankt Peterburgu. Ukmergė nuo didžiųjų šalies miestų (Vilniaus, Kauno, Panevėžio) nutolusi po maždaug 70 kilometrų. Patogi miesto geografinė padėtis leidžia mieste vystytis pramonei.

1881 m. Ukmergėje įkurta pirmoji spaustuvė. Jos įkūrėjas – Šaja Sendakas.

1919 m. rugsėjo 26 d. įkurta Rytų prekybos ir pramonės draugija – „Vienybė“.

1919 m. įkurta Ukmergės miškų urėdija.

1932 m. baigti tiesti pirmojo etapo vandentiekio tinklai bei pastatyta ir įrengta vandentiekio stotis ir bokštas. Ukmergės vandens tiekimo įmonė pradėjo gamybinę veiklą, aptarnaudama 20 abonentų: kareivines, ligoninę, pradžios mokyklą, gyventojus.

1944 m. Leonpolyje Deltuvos valsčiuje savo veiklą pradėjo Ukmergės pieninė. 1954 m. buvo perkelta į Ukmergę ir tapo savarankiška įmone. 1997 metais tapo AB „Rokiškio sūris“ filialu.

1944 m. įkurtas Baldų kombinatas.

1955 m. lapkričio 1 d. Ukmergėje įkuriamas Kelių statybos rajonas Nr. 2, kuris keletą kartų pakeitė pavadinimą. Dabar tai – UAB „Ukmergės keliai“.

1958 m. įkurta statybinių medžiagų gamybos įmonė, kuri dabar šalyje žinoma AB „Ukmergės gelžbetonis“ pavadinimu.

1962 m. rajono vartotojų kooperatyvo rūpesčiu buvo įsteigta UAB „Ukmergės duona“.

1967 m. įkuriamas Vilniaus siuvimo gamybinio susivienijimo „Lelija“ filialas. 1992 m. spalio 10 d. Ukmergės siuvimo fabrikas pavadinamas „Vilkma“.

1979 m. įkurtas Ukmergės valstybinis biofabrikas.

Mieste gausu ir kitų, ne taip seniai įsikūrusių, įmonių, gamyklų ir organizacijų, kurios šiandien prisideda prie miesto ekonominės gerovės ir plėtros.

Parengta pagal Vlado Šlaito viešosios bibliotekos inf.

Ukmergė – garsaus verslininko Ch. Frenkelio gimtinė

Ukmergėje gimęs verslininkas ir filantropas Chaimas Frenkelis – garsus žydų pramonininkas ir vienas iš sėkmingiausių visų laikų Lietuvos verslininkų.

Jo lėšomis pastatytas buvusios „Talmud Tora“ mokyklos, vėliau daugeliui žinomos kaip Dailės mokykla, pastatas Vasario 16-osios gatvėje. Jis šiuo metu renovuojamas.

Chaimas Frenkelis gimė 1851 m. Ukmergėje. Sulaukęs 16 metų, pradėjo mokytis Voložino ješivoje, tačiau mokslų nebaigė. Nepaisydamas tėvų nepritarimo, Ch. Frenkelis išvyko mokytis odų išdirbėjo amato į Balstogę.

Baigęs mokslus, kartu su broliu atidarė odų perdirbimo dirbtuvę Ukmergėje. Pradėtas verslas nedavė pakankamo pelno, tad Ch. Frenkelis pardavė savo dalį broliui ir išvyko ieškoti palankesnės vietos verslui.

1900 m. pastatyta „Talmud Tora“ mokykla Ukmergėje.

1879 m. jis atvyko į Šiaulius – tuo metu strategiškai patogioje vietoje įsikūrusį miestą. Čia jau buvo nutiestas geležinkelis, garantavęs patogų susisiekimą su Ryga – svarbiu ano meto prekybos centru.

Šiauliuose įsigijo odų rauginimo dirbtuves, kur su keliais samdomais darbuotojais pradėjo gamybą. Dirbtuvės buvo įsikūrusios keliuose mediniuose pastatuose, visa produkcija gaminta rankomis.

Didėjant avalynės paklausai, Ch. Frenkelis sumaniai plėtojo įmonės veiklą. Dirbtuvėlės teritorija plėtėsi, medinius pastatus keitė mūriniai, rankų darbą – modernūs įrenginiai. Dalis iki mūsų dienų išlikusių fabriko pastatų pastatyti būtent XIX a. pab., augant fabrikui. Elektra, telefonas ir kitos naujovės Šiaulius dažnai pasiekdavo per Ch. Frenkelio fabriką.

Nukelta į 8 p.

Lankėmės pas Elektrėnų senjorus

Išvykos dalyviai.

Janina BADOKIENĖ

LPS „Bočiai“ Ukmergės klubo „Viltis“ delegacija neseniai viešėjo pas kolegas Elektrėnuose bei susipažino su šio krašto įžymybėmis.

Klubo narė Danutė Gelūnienė jau ne pirmą kartą išvykose pateikia pažintinę medžiagą apie vietoves, pro kurias važiuojame. Pasakojo apie Širvintas, Kernavę, Vievį, Semeliškes, Elektrėnus.

Šalia būsimos Lietuvos elektrinės 1960 m. buvo pradėta statyti energetikų gyvenvietė. 1962 m. ji pavadinta Elektrėnais ir suteiktos miesto teisės.

Elektrėnų savivaldybė – viena iš jauniausių Lietuvoje, įsteigta 2000 metais. Ji turi du miestus – Elektrėnus ir Vievį – bei aštuonias seniūnijas.

Kompozitorius Eduardas Balsys pagal poeto Stasio Žlibino eilėraštį „Elektrėnų žiburiai“ sukūrė dainą, kuri tapo miesto himnu.

Elektrėnuose pirmiausia aplankėme Švč. Mergelės Marijos Kankinių Karalienės bažnyčią.

Apie ją pasakojo grupę pasitikusi gidė. Kadangi Elektrėnai statyti sovietmečiu, bažnyčios miestas neturėjo. Tik paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, 1990 m., Kaišiadorių vyskupas Juozapas Matulaitis pašventino būsimos bažnyčios kertinį akmenį.

Šventovė iškilmingai pašventinta 1996 m. liepos 28 d. Jos išorė ir vidus labai modernūs. Viduje po kupolu – „Prisikėlusio Kristaus“ skulptūra, kitas kūrinys, skirtas bažnyčios titului, – „Švč. Mergelė Marija Kankinių Karalienė“. Abiejų skulptūrų autorius – Stanislovas Kuzma.

Toliau patraukėme į Elektrėnų ledo rūmus, esančius prie pat marių. Dirbtinai užtvenkus Strėvos upę 1961 metais buvo susiformuotas 11 km ilgio ir 3 km pločio tvenkinys, naudojamas šiluminės elektrinės reikmėms.

Nukelta į 8 p.

Didžiausia pagarba – prisiminti ir semtis stiprybės

Zinaida ZARANKIENĖ
Ukmergės gėlininkų draugijos pirmininkė

Ukmergės gėlininkų draugijos nariai, gavę finansavimą iš rajono savivaldybės projektui „Atkurtos Lietuvos 100-mečiui svarbių atminties vietų tvarkymas ir lankymas“, aplankė Lietuvos istorijai svarbias vietas, prisiminė, kaip buvo kuriama Lietuva, pasirašytas Vasario 16-osios – Lietuvos Nepriklausomybės – Aktas, šiemet pažymintis Lietuvos nepriklausomybės 100-metį.

Nukelta į 8 p.

Ukmergė – garsaus verslininko Ch. Frenkelio gimtinė

Atkelta iš 7 p.

Jis domėjosi įvairiais naujais Europos laboratorijose atrandamais odų rauginimo, išdirbimo būdais ir siekė juos pritaikyti savo fabrike. Taip iš Rytų Afrikos atkeliavo „mangrovija“ – tuo metu ką tik pasaulyje odoms rauginti pradėta naudoti medžių žievė. Taip atsirado išskirtinis Ch. Frenkelio fabriko gaminys, vadinamieji „raudonieji padai“, pasižymėję raudona spalva ir atsparumu drėgmei.

Jokūbas, Dora ir Chaimas Frenkeliai Šiauliuose apie 1893 m.

1905 m. pasaulinėse parodose Briuselyje ir Paryžiuje Ch. Frenkelio fabriko odos buvo pripažintos geriausiomis ir apdovanotos aukso medaliais.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Ch. Frenkelio fabrikas buvo pasiekęs klestėjimo apogėjų. Jo apyvarta siekė 15 mln. rublių. Didžiausią produkcijos dalį sudarė batų oda, skirta padams. Fabrike dirbo apie 1 000 darbuotojų.

Sėkmingą fabriko veiklą nutraukė Pirmasis pasaulinis karas. Savininkų šeimai teko pasitraukti į Rusiją, vėliau – į Vokietiją. Fabrikas karo metais nukentėjo. Po karo jo atkurti sugrįžo tik Chaimo sūnus Jokūbas. Ch. Frenkelis savo kurto fabriko nebeišvydo. Jis mirė 1920 m.

Tiek Ch. Frenkelis, tiek jo žmona Dora (Dvoira), sūnus Jokūbas, marti Roza garsėjo kaip mecenatai ir filantropai. Iki šių dienų yra išlikusių Frenkelių lėšomis pastatytų pastatų. Vienas iš jų – gimtojoje Ukmergėje pastatyta „Talmud Tora“ mokykla žydų vaikams. Frenkeliai šelpė šioje mokykloje besimokančius nepasiturinčius vaikus.

Daug pastatų šeima yra pastačiusi Šiauliuose, kur rūpinosi savo fabriko darbininkų gerove. Čia veikė priešgaisrinės apsaugos komanda, buvo medicinos punktas, valgykla, skaitykla, darbininkams buvo pastatyta sinagoga. Verslininkai nuolatos rėmė nepasiturinčius žmones. Už labdaringą veiklą Ch. Frenkelio sūnus Jokūbas buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo II laipsnio medaliu ir didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu.

1908 m. šalia klestinčio savo odų fabriko Chaimas ir Dora Frenkeliai pasistatė dviejų aukštų gyvenamąjį namą – vilą. Joje įgyvendintos visos XX a. pradžios technikos naujovės: vandentiekis, centrinis šildymas, elektra, telefonas.

Nuo 1940-ųjų prasidėjo Ch. Frenkelio vilos – karo ligoninės – istorijos etapas, trukęs daugiau kaip 50 metų. Vilai teko priglausti sovietų karo ligoninę, po to Vermachto lazaretą, o nuo 1944 m. joje įsikūrė Sovietų armijos Pabaltijo karinės apygardos ligoninė. 1993 m. ši vila perduota Šiaulių „Aušros“ muziejui, vėliau paskelbta kultūros paminklu ir renovuota.

Pagal Šiaulių „Aušros“ muziejaus inf., skrastas.lt, zydai.lt parengė Ala Bušinskienė

Susitiko su vyskupu

Jasiuliškių socialinės globos namus aplankė garbingas svečias. Čia sulaukta kunigo, monsinjoro, teologijos mokslų daktaro, vyskupo Algirdo Jurevičiaus.

Dvasininkas susitiko su įstaigos gyventojais, aplankė sunkią negalią turinčius ligonius, medicinos personalą. Taip pat viešėjo bibliotekoje, globos namų bendrabutyje, koplytėlėje.

Vyskupas visiems įteikė vyskupo ir kankinio Teofiliaus Matulionio paveikslą su malda, bibliotekai padovanojo dvi knygeles: „Susipažinkime – esu Teofilius“ ir „Išgyvenant depresiją“.

„Susitikime su administracijos atstovais išgirdome vyskupo autobiografiją, daug gražių minčių, pamokymų. Kalbėta apie popiežiaus Pranciškaus vizitą Lietuvoje, nemažai juokauta. Baigdamas vizitą vyskupas A. Jurevičius pasirašė svečių knygoje. Svečią pas mus atlydėjo Vidiškių parapijos klebonas Laurynas Grikietis“, – pasakojo Vilma Belapetravičienė, Jasiuliškių socialinės globos namų bibliotekininkė ir užimtumo specialistė.

Vyskupas A. Jurevičius aplankė Jasiuliškių socialinės globos namus.

V. Belapetravičienės nuotr.

UŽ inf.

Didžiausia pagarba – prisiminti ir semtis stiprybės

Švėkšvos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčioje meldėsi Jurgis Šaulys ir Kazimieras Steponas Šaulys.

Prie paminklo, skirto K. S. Šauliui atminti.

Atkelta iš 7 p.

20-ies signatarų parašai pavertė nepriklausomybės idėją realybe. Šis dokumentas atvežtas iš Vokietijos archyvų į Lietuvą ir visuomenė turi galimybę jį pamatyti.

Du, įamžinę savo vardą 1918-ųjų metų Vasario 16-osios – Lietuvos Nepriklausomybės – Akte, yra kilę iš Klaipėdos krašto.

Mūsų draugijos nariai panoro susipažinti su šiame krašte gimusių signatarų Jurgio Šaulio ir Kazimiero Stepono Šaulio veikla.

Kazimieras Steponas Šaulys gimė 1872 m. Stemplės kaime, Šilutės rajone. Baigęs Švėkšnos mokyklą, toliau mokėsi Palangos progimnazijoje, studijavo Peterburgo dvasinėje akademijoje, Kaune buvo įšventintas kunigu. Jam buvo suteiktas popiežiaus rūmų prelato titulas. 1944 m. išvyko į Vokietiją, o vėliau – į Šveicariją, kurioje ir palaidotas, Lugane, Šv. Brigitos vienuolyno kapinėse.

1918 m. vasario 17 d. K. S. Šaulys sulaukė labai sudėtingos užduoties – nuvežti Lietuvos Nepriklausomybės Aktą Vokietijos kariuomenės Rytuose generalinio štabo viršininkui, generolui, karo vadui – Maksui Chofmanui.

Šioje gimnazijoje mokėsi Klaipėdos krašto signatarai.

Kitas signataras – Jurgis Šaulys, kurio ranka surašytas Lietuvos Nepriklausomybės Aktas.

Jis gimė 1879 metais Balsėnuose, Raseinių rajone. Mokėsi Kaltinėnų parapijos daraktorių mokykloje, vėliau – Palangos progimnazijoje, studijavo Vilniaus kunigų seminarijoje, bet iš jos atleistas už lietuviškos spaudos laikymą ir platinimą. 1924 m. pasitraukė iš diplomatinės tarnybos, grįžo į Klaipėdos miestą ir rūpinosi lietuviškų spaudinių leidyba.

1927–1946 m. dirbo diplomatinį darbą Vatikane, Vokietijoje, Lenkijoje, Šveicarijoje, kur ir mirė.

Išsirengę į šią kelionę pabuvome ir Švėkšvos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčioje, kur meldėsi Jurgis Šaulys ir Kazimieras Steponas Šaulys bei įsiamžinome prie miesto centre esančio paminklo, skirto K. S. Šauliui atminti.

Aplankėme Palangoje esančią Grafo Juozo Tiškevičiaus įsteigtą progimnaziją, kurioje mokėsi minėti signatarai.

Dėkojame rajono savivaldybei už skirtą finansinę paramą, Kultūros ir turizmo skyriaus darbuotojams – už pagalbą rengiant projektą ir partneriams – Ukmergės kraštotyros muziejui.

Lankėmės pas Elektrėnų senjorus

Atkelta iš 7 p.

Po vandeniu atsidūrė daugelis aplinkinių kaimų, iš kurių perkelta daugiau kaip 140 sodybų. Taip pat paskandinti aštuoni ežerai ir ežerėliai, senosios salos, o atsirado nemažai naujų.

Elektrėnų ledo rūmai, pastatyti 1976 m., – pirmoji ledo arena Lietuvoje. Čia įsikūrusi Dariaus Kasparaičio ledo ritulio mokykla, vyksta ledo ritulio varžybos, dailiojo čiuožimo treniruotės. Žymusis ledo ritulininkas Dainius Zubrus yra elektrėniškis.

Elektrėnų senjorai mus ir Vievio neįgaliųjų draugijos kolektyvą priėmė Kultūros centre. Renginį skyrė Tarptautinei pagyvenusių žmonių dienai. Bendrijos pirmininkė Birutė Kizienė kvietė susirinkusiuosius būti aktyvius, dalyvauti renginiuose.

Koncerte pasirodė LPS „Bočiai“, Elektrėnų bendrijos moterų vokalinis ansamblis „Dubija“, dainavo Vievio neįgaliųjų draugijos pirmininkė Marija Slavinskienė, mišrus vokalinis ansamblis „Ievaras“.

Ukmergės klubo „Viltis“ pirmininkė Valerija Naraškevičienė pasveikino Elektrėnų bendriją ir su artėjančia 15-os metų veiklos sukaktimi. Pasirodė Ukmergės kultūros centro „Bočių“ moterų vokalinis ansamblis „Lyra“ (vadovė Birutė Verbickienė, vedančioji Irutė Štarienė).

Su visais renginio dalyviais pabendravome prie vaišių stalų, kur deklamuoti eilėraščiai, skambėjo dainos, sukosi šokėjų poros.

Pakeliui į namus užsukome į Abromiškes, aplankėme Kernavę.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS